

До 20-річчя Асоціації:

УДК 378.058(477)

*В.І. Астахова***ДЕЯКІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРИВАТНИХ ВНЗ ЗА 20 РОКІВ ЇХНЬОГО ІСНУВАННЯ В УКРАЇНІ**

У статті сформульовані два принципових методологічних положення, які можуть бути основою для оцінки діяльності приватних ВНЗ в Україні. По-перше, діяльність вищих навчальних закладів приватної форми власності здійснюється в межах єдиного освітянського простору України і світу в цілому; по-друге, державні та приватні ВНЗ – різні моделі вищої освіти, і не тільки за формою власності. Детальне розкриття цих положень дало змогу зробити висновки про те, що виникнення навчальних закладів недержавної форми власності в Україні на початку 90-х років ХХ століття було явищем об'єктивним, без якого подальший розвиток освіти, процес її істотного оновлення ставав неможливим.

The article suggests two fundamental methodological points that can serve as a basis for assessing activities of private Universities and colleges in Ukraine. Firstly, activities of Universities and colleges of nongovernmental funding are carried out within a single education space of Ukraine and the whole world, in general. Secondly, state and private Universities and colleges are different models of higher education, and this difference does not only lie in the respective form of ownership. On the basis of detailed speculations of the matters stated above the author of the article comes to conclusion that the emergence of educational establishments of nongovernmental funding in Ukraine in the early 1990s was an objective phenomenon. The lack of it makes further development of the education sphere and the process of its substantial renovation impossible.

Ключові слова: приватний навчальний заклад, відмінності між державними та приватними ВНЗ, принципи функціонування приватних закладів освіти.

Наближається досить знакова подія для національної системи освіти в Україні – 20-річчя створення Асоціації навчальних закладів України недержавної форми власності, фактично організаційного оформлення альтернативної освітянської сфери. Саме 20 років тому, у вересні 1993 року, в м. Одеса за ініціативи Одеського інституту підприємництва і права та особисто його ректора В.О. Медведєва, яка була активно підтримана всіма ректорами новостворених навчальних закладів, відбулася їх перша робоча зустріч.

Організаційним наслідком цієї зустрічі стало оформлення Асоціації, відпрацювання головних програмних положень її подальшого функціонування та обрання її керівних органів.

Багато змін відбулося від створення Асоціації й донині. Ейфорія перших кроків самостійності та інноваційного пошуку дуже швидко змінилася надзвичайно складною, далеко не завжди вдячною роботою, спрямованою на самоствердження, визначення своєї ніші, свого власного обличчя в освітянській системі країни. Двадцять років, що минули, дають усі підстави стверджувати, що приватний сектор освіти став

нині досить помітним явищем на освітянському просторі України, що пройшовши за роки свого існування надзвичайно тернистий та суперечливий шлях [1], якому і досі неможливо дати однозначної оцінки, приватні ВНЗ довели можливість та доцільність свого існування.

Долаючи невизнання з боку державних навчальних закладів та держави взагалі, відверті перекручення та наклепи ЗМІ, відсутність правового регулювання своєї діяльності та, як наслідок, будь-якого правового захисту, будь-якої підтримки не лише фінансової, а навіть моральної, приватні навчальні заклади за минулі роки зуміли довести свою життєздатність та перспективність, домогтися визнання суспільства і закріпити думку про те, що приватні навчальні заклади виникли не на узбіччі генерального шляху розвитку освіти, не як випадковий зигзаг у процесі демократизації освіти, а як явище часу, як закономірний результат соціально-економічних та політичних перетворень у суспільстві [2, с. 147–154]. Їх прискорений розвиток став неминучим не тільки у зв'язку з пошуками шляхів виходу з кризи, в якій опинилася державна система вищої освіти країн СНД. Вони стверджувалися під час становлення ринкових відносин, виникнення ринку освітянських послуг, що об'єктивно вимагало створення різноманітних освітянських структур. І це дозволило їм у ряді випадків стати взірцем для наслідування, створити конкурентне середовище і тим самим стимулювати діяльність державних вищих навчальних закладів і шкіл у напрямі визначення власних шляхів оновлення [3, с. 4–12].

Звичайно, не всі створені на початку 90-х років ХХ століття приватні навчальні заклади пройшли випробування часом та зуміли довести своє право називатися вищими навчальними закладами. Але ті, хто усвідомив своє соціальне призначення, свої функціональні обов'язки і свою відповідальність перед суспільством, сьогодні плідно працюють на освітянській ниві України, знайшли власну нішу, свого студента та викладача, свій шлях у розвитку вітчизняної науки. І це можна розцінювати як безперечну перемогу. Однак народна мудрість свідчить: «Не можна перемогти раз і назавжди». Щоб затвердити себе в цьому світі, треба перемагати день у день. Сьогодні, коли рівень якості навчання навіть у провідних державних освітніх установах помітно знижується, діяльність принципово нової, ініціативної сфери освіти, здатної до інновацій в організації навчально-виховного процесу, відповідно до потреб і реалій сучасного життя, вимагає подальшого критичного осмислення, неупереджених оцінок та їх науково обґрунтованих критеріїв, які б дозволили своєчасно визначати оптимальні шляхи подальшого вдосконалення їхньої діяльності.

Минулі десятиріччя примусили і чиновників, і педагогічну громадськість по-новому поглянути на приватні навчальні заклади, погодитися з їх існуванням як з об'єктивною реальністю. Не випадково ще 10 років тому один із відомих діячів української освіти академік О.Л. Сидоренко у своїй монографії «Приватна вища освіта: шляхи України у світовому вимірі» писав: «Державні органи готові підтримувати цей важливий сектор системи освіти. Небюджетні освітні установи довели своє право на життя, а багато хто з них встиг завоювати високий авторитет. Так що шекспірівське питання про те «бути чи не бути» сьогодні неактуальне. Але саме тому так важливо не допускати авантюрних проєктів, бо ніхто не здатний завдати більшої шкоди приватним ВНЗ, ніж ті з них, що стоять на позиціях заробітчванства і не піклуються про свою репутацію, про перспективи приватної освіти» [4, с. 6]. Однак і тепер, через 20 років, вважати проблему

взаємовідносин цієї сфери освіти з державними структурами повністю вичерпаною означало б видавати бажане за дійсне, незважаючи навіть на те, що в проєкті нового закону України «Про вищу освіту» деякі положення, пов'язані з відвертою дискримінацією «приватників», одержали своє демократичне вирішення.

Саме тому так важливо сьогодні, на початку третього десятиріччя історії приватної освіти в Україні, визначитися щодо подальших шляхів розвитку приватних начальних закладів, їхнього місця в освітянському просторі країни, їх специфічних пріоритетів та функціональних зобов'язань.

Вирішення цього завдання можливе лише на підставі щонайменше двох принципових методологічних положень.

Перше: *діяльність вищих навчальних закладів небюджетного фінансування здійснюється в рамках єдиного освітнього простору країни і світу в цілому.* Пріоритетні позиції в освіті початку XXI століття займає ідея єдності та самоцінності всього існуючого на землі, ідея, яка є основою для правильного усвідомлення людиною своїх прав і обов'язків, а також цілей і наслідків своєї професійної діяльності.

Виховати не лише освічену, але й високоморальну людину, здатну з повагою і дбайливістю відноситися до всього, що її оточує, — у цьому головне призначення вищої школи, її найвищий гуманістичний імператив. До цього додається і невідкладне завдання формування єдиного освітнього простору в межах усієї світової спільноти. Без розв'язання цієї проблеми в умовах зростання комунікативності та інтернаціоналізації людського життя, нормальний розвиток освіти стає практично неможливим.

Але цьому жодним чином не протистоїть завдання всебічного оновлення і подальшого розвитку національних систем освіти, завдання, над рішенням якого працюють на даному етапі всі цивілізовані держави світу. І вищі навчальні заклади нового типу покликані брати в цій роботі не менш активну і відповідальну участь, ніж традиційні вузи, постійно вносити свою частку у створення єдиного освітнього простору, в здійснення державної освітньої політики, виконуючи найважливіші суспільні функції.

Друге: *державні і приватні ВНЗ — різні моделі вищої освіти, і не тільки за формою власності. Альтернатива полягає передусім у тому, що вони мають різні структури управління і підлеглості, різні організаційні та психолого-педагогічні умови функціонування, різні можливості на ринку праці та відбору абітурієнтів, різні кількісні характеристики, які дозволяють говорити про масовий та «поштучний» підхід до підготовки фахівців. Звідси, до речі, очевидна утопічність спроб з'єднати під одним дахом різні моделі, створити мішані форми освітніх установ. Такий підхід може негативно позначитися не тільки на кількісних і якісних показниках підготовки фахівців, але й на духовному житті нових поколінь вітчизняної інтелігенції.*

У чому конкретно виявляються головні суттєві відмінності між державними і приватними вищими навчальними закладами [5, с. 76–85].

По-перше, в їх *соціальних функціях.* Державні навчальні заклади, у класичному, неперекрученому варіанті, виконують замовлення держави, знаходячись між вимогами суспільної ефективності та необхідністю формування повноцінної особи. Приватні — виконують замовлення суспільства, здійснюючи права батьків і педагогічне право незалежних суб'єктів освіти, сприяючи тим самим становленню громадянського

суспільства. Приватний навчальний заклад внаслідок цього має велику свободу вибору цілей і завдань, форм і методів діяльності, надзвичайно велику відповідальність перед громадськістю.

На жаль, в Україні перехід від тоталітаризму до демократії, процес становлення громадянського суспільства йде вкрай суперечливо і непослідовно. Це стосується всіх сфер суспільної життєдіяльності і, звичайно, освіта не є виключенням. Боротьба за збереження монополістичних позицій державних навчальних закладів, настільки запекла та безкомпромісна в першій половині 90-х років ХХ століття, змінилася не менш небезпечною для системи освіти комерціалізацією державних навчальних закладів. Це неминує призводить до зниження якості навчання, до втрати традиційно високого рівня професійної підготовки випускників. Очевидно, що поширений прийом контрактників за відсутності методик роботи зі слабо підготовленими на шкільному рівні студентами, при функціональній спрямованості на потокову, масову підготовку фахівців, не дозволяє державним вузам-гігантам якісно «переварювати» цей потік.

Можливо, вихід із цього скрутного становища лежить в децентралізації державних ВНЗ. Але державна освітянська політика на цей час дотримується діаметрально протилежної точки зору, про що свідчить і новий проект закону України «Про вищу освіту» і практична діяльність уряду у напрямі укрупнення ВНЗ. Водночас цілком зрозуміло, що утримувати велику кількість великих ВНЗ ні держава, ні регіони України не зможуть ще досить тривалий час, та й інтересу до їх продукції в колишніх обсягах Україна теж не відчуватиме у досяжному майбутньому. Тому питання про їхні перспективи залишається дуже гострим та болючим.

Оскільки відмінності між державними та приватними ВНЗ досить істотні, цілком однакові форми діяльності для них неприйнятні. Державні ВНЗ покликані працювати за централізованими державними програмами, реалізуючи загальнодержавну концепцію освіти. Приватні ВНЗ, керуючись вимогами держстандарту, повинні виконувати соціальні функції експериментального полігону, створювати та апробувати авторські програми та концепції, працювати для суспільства під контролем держави, але самостійно, інноваційно, зі значним випередженням ситуації на ринку праці. Навчання в цих навчальних закладах спочатку орієнтувалося на сучасні освітні стандарти, на інноваційні методики і ті моделі, які вимагають апробації або вже пройшли її в кращих вітчизняних і зарубіжних ВНЗ. Звичайно, приватні та державні ВНЗ повинні мати всебічну підтримку держави, оскільки функція формування інтелектуального потенціалу суспільства виконується вищими навчальними закладами обох форм власності, сприяючи вирішенню завдань, що стоять перед суспільством, і зміцнюючи позиції держави.

По-друге, відмінності *в засобах фінансування і формах оподаткування*. Державні вищі навчальні заклади в Україні мають незрівнянні фінансові переваги перед приватними. І це пов'язано не тільки з тим, що їх навчальна та науково-дослідна діяльність фінансується з держбюджету. В умовах економічної кризи держава не виконує в повному обсязі своїх зобов'язань перед освітою. І тим не менше система фінансових пільг, аж до пільгового пенсійного забезпечення викладачів державних ВНЗ відповідно до Закону України «Про науку і науково-дослідну діяльність», можливості безоплатного використання навчальних площ, матеріально-технічної бази, міжнародних контактів і багато чого іншого надають вузам цього типу великі переваги перед приватними.

Приватні ВНЗ у країнах СНД знаходяться на повному самофінансуванні, функціонують за рахунок сплати за навчання, надання різноманітних освітніх послуг поза навчальним процесом, роботи зі спонсорами, з міжнародними фондами тощо. При цьому приватні вищі навчальні заклади мають явно дискримінаційне оподаткування, коли, на відміну від приватних ВНЗ будь-якої цивілізованої держави, вони, здійснюючи освітню діяльність, сплачують податок з доходу і з прибутку, як будь-які комерційні структури. Звичайно, в цьому є і позитивний бік. Боротьба за виживання, за забезпечення свого «місця під сонцем» загартовує їх бійцівські якості, стимулює прагнення до високої якості навчання, до творчої, інноваційної діяльності. Постійний пошук джерел фінансування сприяє поширенню їх контактів, зміцненню відносин із фінансовими та підприємницькими структурами, з усіма зацікавленими в отриманні висококласних фахівців.

Третя суттєва відмінність приватних вищих навчальних закладів: незважаючи на зазначені вище негативні моменти їх діяльності, вони змушені утримувати *максимально високий рівень відповідальності за результати своєї праці*. Приватний ВНЗ має більше незалежності у фінансуванні та у творчості, і це об'єктивно породжує велику відповідальність перед суспільством і державою, перед студентами та їх батьками, перед власним колективом викладачів і співробітників. Це вимагає постійної напруги, пошуку оптимальних шляхів руху вперед, вдосконалення діяльності кожного члена вузівського колективу і всього навчального закладу в цілому.

Ці нові навчальні заклади не можуть перечекати бурю в тихій гавані, спираючись на свої колишні досягнення, традиції, колишню славу. Кожним своїм кроком вони повинні доводити своє право на існування поряд із гігантами вищої освіти, свою потрібність і корисність суспільству. Все це формує життєстійкість, відповідальність за кожен зроблений крок. Така ситуація об'єктивно породжує специфічний мікроклімат, який сприяє вихованню громадянськості, патріотизму, моральних принципів та ідеалів. Це атмосфера поваги, взаєморозуміння і взаємодопомоги, готовності і викладачів, і студентів працювати на основі співробітництва та партнерства в ім'я спільної справи і загальних інтересів.

Приватні ВНЗ вже зробили відчутний внесок у подолання системної кризи в країні: створили тисячі нових робочих місць, забезпечили можливість отримання освіти десяткам тисяч молодих людей, частина яких навряд чи знайшла б гідне місце у суспільстві за освітньої системи, що існувала раніше; ці ВНЗ сміливо пішли на експеримент зі створення навчально-наукових комплексів і системи безперервної освіти, стимулювали підготовку кадрів за гостродефіцитними спеціальностями, насамперед гуманітарного профілю, розробили засади принципово нової концепції розвитку освіти, заклавши в основу своєї діяльності такі принципи:

1. Принцип соціальної детермінації, що вимагає, перш за все, усвідомлення засновниками і керівниками нового освітнього закладу головних соціальних завдань конкретного історичного етапу розвитку країни, соціальних цілей освіти і, у зв'язку з цим, доцільності створення даного ВНЗ, його значущості для держави в цілому і для конкретного регіону. Тільки на підставі цього принципу можливе визначення специфічної «ніші» даного навчального закладу, його стратегічних і тактичних завдань, змісту освітньої діяльності, форм і методів навчально-виховного процесу.

Забезпечуючи реалізацію ідей демократизації та гуманістичного світогляду, приватний вищий навчальний заклад зобов'язаний враховувати їх діалектичне відображення в національних і регіональних особливостях України, в менталітеті її населення. Для приватних ВНЗ виключена їх політизація та участь у політичних баталіях, хоча, природно, вони не можуть стояти осторонь від історичних подій, що відбуваються в країні. Відповідно до принципу соціальної детермінації вони при визначенні напрямів своєї діяльності можуть спиратися тільки на офіційні документи і джерела: Конституцію країни, закони, Президентські укази і Постанови уряду, нормативні документи Міністерства освіти і науки. Незалежно від особистих політичних та ідеологічних поглядів, позицій і планів адміністрація приватних ВНЗ проводить тільки державну і регіональну політику у сфері освіти.

2. *Принцип гуманізації та психологізації* в діяльності приватного навчального закладу базується на повазі до особистості всіх учасників навчального процесу, кожного, хто причетний до діяльності ВНЗ. Згідно з принципом гуманізації людина розглядається не як чинник реалізації поставлених цілей, а як кінцева мета, в ім'я досягнення якої існує ВНЗ як такий. Водночас саме він є і найважливішим засобом для досягнення кінцевого результату освітньої діяльності. Звідси головна умова успіху в роботі приватних ВНЗ — індивідуалізація навчально-виховного процесу, відпрацювання методів індивідуальної роботи з кращими студентами і з тими, хто потребує допомоги та корекції знань для максимального розкриття особистісних якостей і можливостей кожного.

Цей принцип вимагає виконання існуючих законів і норм моралі, поваги до народних традицій, психологічної компетентності та інтелігентності керівників усіх вузівських підрозділів, викладачів, студентів, навчально-допоміжного персоналу. Він передбачає повсякденну, доброзичливу роботу з людьми, опору на їх найкращі якості, врахування їх психологічного стану, постійне прагнення до створення та підтримки стабільного комфортного мікроклімату в колективі, відмову від авторитарного стилю керівництва навчальним закладом і його підрозділами. На жаль, основна маса працівників приватних ВНЗ і досі не має досвіду гуманістичного спілкування, активної участі в управлінні, особистої відповідальності за результати колективної праці, — звідси складності у вирішенні багатьох завдань, що стоять перед вищим навчальним закладом. Стрижневою лінією реалізації цього принципу повинна стати педагогіка партнерства, що лежить в основі освітньої діяльності кожного приватного ВНЗ.

3. *Принцип компетентності та наукової діяльності* передбачає наявність достатнього досвіду вузівської роботи у кожного викладача, кожного керівника підрозділу, уміння на професійному рівні виконувати свої посадові та фахові обов'язки у відповідності з теоретичними напрацюваннями, вітчизняним і зарубіжним практичним досвідом створення і розвитку приватної вищої школи.

До керівництва вищим навчальним закладом не можуть бути допущені люди, які не мають як мінімум наукового ступеня кандидата наук, спеціальних публікацій з проблем педагогіки і психології вищої школи, досвіду викладання та спілкування зі студентами. Порушення цієї вимоги унеможливлує реалізацію концепції розвитку приватної освіти в цілому.

Світовий досвід беззаперечно свідчить, що будь-які спроби забезпечити якісний навчально-виховний процес у ВНЗ без розвитку наукових досліджень приречений на

невдачу, бо обмежує творчі можливості викладачів і студентів, веде до самообмеження і застою.

4. *Принцип наступності, безперервності і перспективності* тісно пов'язаний з універсальними гегелівськими законами, що проявляються у всіх сферах життєдіяльності. Він базується на безумовній необхідності критично аналізувати та максимально використовувати спадщину минулого, досвід сьогодення, свої можливості та перспективи у майбутньому.

Приватні ВНЗ – плоть від плоті породження державної системи освіти. Вони створені вихованцями державних ВНЗ, їх викладацький корпус на початковому етапі розвитку формувався за рахунок професорсько-викладацьких кадрів, підготовлених у державних навчальних закладах. Досвід державних ВНЗ, накопичений за багато десятиліть, їх кращі напрацювання у змісті, методиці організації навчання студентів отримали найвищу оцінку світової спільноти. І він не може бути проігнорований приватними ВНЗ. Вони можуть успішно розвиватися і вдосконалюватися, тільки засвоївши багатий досвід своїх попередників і соратників, відштовхуючись від їх досягнень, зміцнюючи контакти, зв'язки і співпрацю з ними.

Можливість створювати з нуля принципово нові освітні установи, що дозволяють забезпечувати зростаючу потребу людей у безперервній освіті від дошкільної до післявузівської і далі протягом усього життя, є великою перевагою приватних ВНЗ, здатною забезпечити їм гарантовану перспективу. Вирішуючи складні проблеми структурної та кадрової перебудови ВНЗ у його традиційному розумінні, інтегрування всіх ступенів і напрямів процесу навчання, приватні ВНЗ можуть забезпечити собі стабільне і надійне майбутнє, адже освіта протягом усього життя стала ключовим питанням конкурентоспроможності індивіда, організації, нації, всього світового співтовариства. Таку освіту ЮНЕСКО включило до програми середньострокового розвитку суспільства.

5. *Принцип колективізму і корпоративності* забезпечує шляхи створення тієї унікальної атмосфери взаєморозуміння і співпраці, взаємопідтримки та зацікавленості в успіхах один одного, яка властива родинним стосункам єднання, теплоти й уваги до кожного, і яка в силу багатьох об'єктивних причин стала краскунним камінням взаємовідносин у приватних навчальних закладах.

Формування колективу однодумців, які працюють в ім'я реалізації єдиної ідеї, досягнення єдиної мети, жодною мірою не припускає нівелювання яскравих індивідуальностей серед викладачів і студентів. Навпаки, цей процес неможливий без стимулювання зацікавленої творчої діяльності кожного, без створення максимальних умов для її розвитку і, насамперед, матеріального і морального стимулювання творчої праці індивіда в ім'я утвердження авторитету всього вузівського колективу.

На колективістських засадах активно формується корпоративний патріотизм як вірність вузівським ідеалам і традиціям, як шанобливе ставлення до вузівської символіки (емблема, прапор, присвоєння імені видатних історичних діячів тощо), як готовність прийти на допомогу один одному і колективу в цілому в будь-якій ситуації. Корпоративність є результатом цілеспрямованої виховної роботи в колективі, роботи навчальних та інших підрозділів, таких як музей історії ВНЗ, його багатотиражна газета, проведення традиційних заходів і багато іншого.

Для приватних ВНЗ формування корпоративності, відданості ідеї та традиціям колективу, упевненості в значущості, громадській корисності та перспективності справи, до якої ти причетний, є обов'язковою умовою не тільки успішної діяльності, але і виживання взагалі. Корпоративність як принцип взаємовідносин між приватними вищими навчальними закладами робить їх упевненішими в перспективності загальної справи, більш незалежними від політики і держави, від негативного ставлення державних ВНЗ, забезпечує їм велику надійність і стабільність [6, с. 41–48].

Сформульовані вище теоретико-методологічні передумови дозволяють конкретно визначити цілі та задачі, цінності й основні напрями розвитку приватних навчальних закладів на подальші періоди їх діяльності.

Головною метою приватних навчальних закладів, як і всієї системи освіти, є формування творчої, активної особистості, здатної самостійно мислити і діяти, відповідати за свої дії перед суспільством, перед колективом, перед собою.

Досягнення цієї мети можливе через вирішення єдиних завдань розвитку вищої школи, до яких належать такі вимоги:

1. Закласти в основу формування особистості фундаментальні знання і загальнолюдські цінності. Дати широкий кругозір, а не вузьку спеціалізацію.
2. Сформувати потребу в знаннях, викликати і укріпити інтерес до них, потребу в їх постійному поглибленні та розширенні. Заохотити людину вчитися завжди, впродовж усього життя.
3. Виховати винахідливість в оформленні власної ідеї, відкрите, самостійне, творче мислення.
4. Бути еталоном, зразком для учнів в образі думок і дій, захоувати їх у навчання, тільки через власну любов і захопленість ним.

Але приватні ВНЗ мають і свої специфічні завдання, які повинні визначити сутність їх діяльності на осяжне майбутнє. До них, насамперед, належать:

1. Забезпечення максимально високої якості освіти за рахунок новаторських, нетрадиційних методів роботи, постійного творчого пошуку та впровадження інноваційних форм і методів навчання, причому йдеться не про освітні послуги, а про елітарну, суперсучасну освіту, що забезпечує високу конкурентоспроможність випускників ВНЗ, їх підготовленість до успішної діяльності у світі, що швидко змінюється.

Стрижневим напрямом вирішення цього завдання повинно стати інтенсивне впровадження інформаційних технологій у навчальний процес, перехід від педагогічної парадигми до освітньої, сутність якої становить система безперервної освіти і, нарешті, чіткі принципи організації навчально-виховного процесу на основі особистісно-орієнтованого навчання.

2. Формування високоякісного кадрового потенціалу на основі створення власних наукових шкіл за новітніми і найперспективнішими напрямами розвитку науки, що привертають увагу творчої молоді; за рахунок підготовки власних науково-педагогічних кадрів, роботу з якими необхідно починати зі студентської лави; за рахунок розробки оригінальної, мобільної системи підвищення кваліфікації, спрямованої на формування і підтримку високого професіоналізму викладачів і співробітників, усвідомлення ними своєї соціальної ролі та відповідальності.

3. Створення висококласної матеріально-технічної бази, здатної забезпечити впровадження новітніх освітніх технологій у навчальний процес і створити комфортні умови для роботи й навчання всіх суб'єктів освітнього процесу.

4. Забезпечення цілеспрямованої виховної роботи, що враховує особливості економічної, політичної, культурологічної ситуації в країні і в регіоні, загальні тенденції становлення сучасної молодої людини та особливості цих процесів для студентської молоді. Надзавданням виховного процесу в приватній вищій школі повинно стати формування інтелігентності, яка визначається рівнем загальної культури, що включає культуру як професійну, так і етичну, політичну, правову, естетичну, фізичну, культуру поведінки та побуту [7, с. 66–77].

Процес розвитку приватних навчальних закладів відбувається таким чином, що вони все активніше інтегруються в освітню систему, що сформувалася, доповнюючи її новими «барвами» і збагачуючи новими можливостями, це і є запорукою їх подальшого успішного розвитку.

1. Кризь терни...: нариси становлення приватної вищої освіти в Україні / Нар. укр. акад.; під заг. ред. В.І. Астахової. — Харків, 2001. — 350 с.; 2. Освітнє право: навч. посіб. для студентів гуманітарних ВНЗ / за заг. ред. проф. В.В. Астахової. — Харків: Вид-во НУА, 2011. — 187 с.; 3. Очерки истории Народной Украинской Академии / под общей ред. проф. В.И. Астаховой и проф. Е.В. Астаховой. — Харьков: Изд-во НУА, 2006. — 518 с.; 4. Сидоренко О.Л. Приватна вища освіта: шляхи України у світовому вимірі / О.Л. Сидоренко. — Харків: Основа, 2000. — 236 с.; 5. Приватна вища школа України на шляху інновацій / за заг. ред. проф. В. Андрущенко та проф. Б.І. Корольова. — Харків: Вид-во НУА, 2005. — 320 с.; 6. Приватная высшая школа в объективе времени: украинский вариант / под общ. ред. проф. В.И. Астаховой. — Харьков: Изд-во НУА, 2000. — 460 с.; 7. Инновационный поиск продолжается...: из мирового опыта становления непрерывного образования: монография / Нар. укр. акад.; под общ. ред. В.И. Астаховой. — Харків: Изд-во НУА, 2012. — 240 с.